

'Veiligheid is een werkwoord'

Andrew Turnell is samen met Steve Edwards ontwerper van Signs of Safety, een praktijkgerichte benadering voor het werken in gezinnen met meervoudige problemen. Eric Sulkers, vertrouwensarts bij het AMK Zeeland en lector Sietske Dijkstra spraken Turnell in maart toen hij in Nederland een masterclass gaf. door Sietske Dijkstra en Eric Sulkers

Signs of Safety is een van oorsprong Australische benadering om kinderen in gezinnen effectief te beschermen: oplossingsgericht en gericht op samenwerking en veiligheid. Andrew Turnell en Steve Edwards, maatschappelijk werker en antropoloog, ontwierpen *Signs of Safety* en beschreven hun aanpak in 1999 in een boek met dezelfde titel. Hun benadering wordt inmiddels toegepast in de VS en in diverse Europese landen. In Zeeland en Drenthe werkt men er intensief mee in de jeugdzorg. Dit jaar verscheen het boek in Nederlandse vertaling als *Veilig opgroeien*.

Familieberaad

Signs of Safety wortelt in de praktijk. De benadering ondersteunt maatschappelijk werkers bij het werk met moeilijke gezinnen waarin bijvoorbeeld verslaving, mishandeling, psychiatrie of verwaarlozing een rol speelt. Juist in deze gezinnen is het van belang om samen te werken en de krachten in het gezin te versterken. Dit gebeurt door in familieberaad het netwerk rond het gezin actief aan te spreken.

Als hulpverlener spoor je dus *good practices* op en documenteer je ze, door professionals en ouders, soms aan de hand van video-opnames, te interviewen over de hulp. Zo breng je een vorm van feedback in: ook wel *appreciative inquiry* genoemd. Je verstevigt praktijkervaringen ermee en brengt evaluaties van cliënten en werkers over het traject samen.

Uitdrogingsverschijnselen

Belangrijk is dat de maatschappelijk werker contact kan leggen met gezinnen in nood en een goede werkrelatie op kan bouwen. Dat houdt in dat er samen wordt gezocht naar de beste oplossing. Een goede werkrelatie is niet synoniem met een vertrouwensband: het moet er namelijk niet toe leiden dat men ingrijpen schuwt, om het vertrouwen maar niet te beschamen. Goede hulp betekent nog steeds dat er pijnlijke beslissingen tot

uithuisplaatsing kunnen vallen.

In de begeleiding komen zowel sterke kanten als zorgen op tafel: de spanning en de uitleg hoe ouders daarmee (kunnen) omgaan, zijn terugkerend onderwerp van gesprek. Belangrijk daarbij is dat zowel ouders als hulpverleners regelmatig de veiligheid scoren op een schaal van nul tot tien. Deze scores zijn behulpzaam bij het bespreekbaar maken van zorgen. Ze bieden tegengas tegen vermindering of ontkenning. De maatschappelijk werker bewaakt vervolgens dat opgestelde regels strikt nageleefd worden om daarmee de veiligheid te vergroten. Of zoals Andrew Turnell zegt: 'Jullie lijken me heel aardige ouders, maar er is hier wel een baby met uitdrogingsverschijnselen in huis. Daarom ben ik hier als maatschappelijk werker om daar met jullie over te praten.'

Wat is de kern van Signs of Safety?

'Wat veel mensen van *Signs of Safety* weten, is het zogenaamd plannings- en veiligheidsformulier van één pagina. Dat is ook het hart van het werk. Dit schijnbaar eenvoudige formulier is ontwikkeld in de praktijk. Kern is dat maatschappelijk werkers in samenspraak met ouders en kinderen opschrijven waarover zij zich zorgen maken als het gaat om de veiligheid van een kind, de gevaren en wat goed werkt in het leven van dit kind en de omgeving. Vervolgens wordt dit samengevat in een cijfer voor veiligheid op een schaal van nul tot tien. Zowel de ouders als de maatschappelijk werker geven dit cijfer. Daarna worden concrete en specifieke doelen opgesteld om de veiligheid binnen een bepaalde tijd te vergroten. Het formulier bevat dus in een notendop de gevaren of de zorgen, de krachtbronnen en de manier waarop gewerkt wordt aan het vergroten van veiligheid. Daarbij is het belangrijk om de positie van ieder gezinslid te begrijpen, de kracht op te sporen en oog te ontwikkelen voor uitzonderingen op de regel. Je moet op zoek naar antwoord op de vraag: wanneer mishandelt iemand in stressvolle omstandigheden *niet*.'

Vul je voor ieder kind apart zo'n formulier in?

'Meestal niet. Het hangt van de situatie af. In een gezin met drie kinderen kun je één formulier gebruiken. Maar het kan ook zijn dat je voor ieder kind apart een formulier opmaakt. Een zestienjarige heeft heel andere zorgen dan een vijfjarige en een baby of peuter is veel kwetsbaarder dan een ouder kind. Je moet dat dus telkens grondig doordenken.'

Hoe bespreek je veiligheid met ouders en kinderen, apart of samen?

'Dat is een belangrijke vraag in iedere situatie waar kindermishandeling of een vermoeden daarvan speelt. Het hangt af van de mate van gevaar. Meestal spreek je eerst ouders en kinderen apart. Vaak breng je ze kort daarop samen, met het formulier op tafel.'

Bij geweld gaat het om de minst vuile oplossing voor een smerig probleem

'Ik was laatst betrokken bij een casus in Stockholm: een maatschappelijk werker kwam daar in een Afrikaans gezin met zes kinderen waar vrij ernstig partnergeweld speelde. Ze begon met afzonderlijke gesprekken, maar werkte al snel met het hele gezin. Samen besloten ze dat de man het huis zou verlaten. Dat had ze niet voor elkaar gekregen wanneer ze met iedereen apart contact had gehouden. Het gaat bij *Signs of Safety* dus niet om het idee "iedereen gaat zichzelf analyseren", maar om het durven stellen van moeilijke vragen en het nemen van beslissingen die de veiligheid van kinderen versterken. Bij het vergroten van veiligheid en het aanboren van kracht is het belangrijk om het netwerk rond het gezin in te zetten. De mensen om het gezin heen functioneren als ondersteuner én als gezaghebbende professional. Zeker bij geweld gaat het om de minst vuile oplossing voor een smerig probleem.'

We hebben in Nederland met wijdvertakte hulp een traditie van apart houden. Dat vergt veel papierwerk en lijkt niet effectief: gescheiden hulp aan kinderen en ouders, plegers, getuigen en slachtoffers. Wat is uw ervaring in Nederland?

'Net als elders in Europa en Australië worstelen jullie met formulieren en procedures, met toenemende (negatieve) aandacht van de media, met angst in organisaties en defensieve praktijken. Wat ik in Nederland waarneem, is dat er een sterk accent ligt op één werker voor elk probleem, zodat iedereen een hulpverlener krijgt. Dan wordt het behoorlijk druk en moeilijk uit te zoeken wie wat doet. Ik had niet van Nederland verwacht dat het zo Amerikaans zou zijn. Soms is het net een Woody Allenscript. Het is immers een Amerikaanse houding: voor elk probleem een aparte therapeut. Verder bestaat er in Nederland geen sterke traditie in werkbegeleiding, intervisie en supervisie in het werk, waardoor iedereen min of meer op zijn eigen wijze praktiseert.'

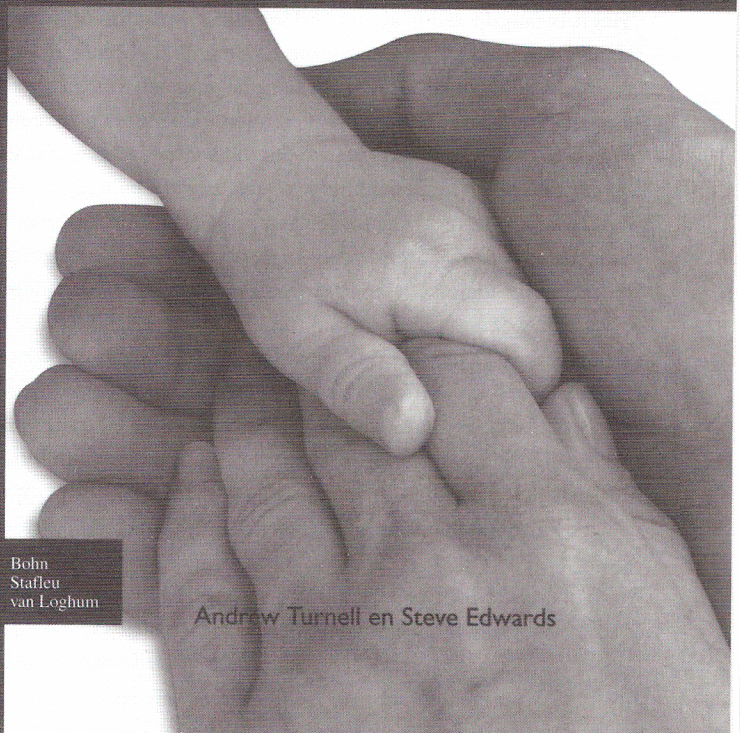
Bij kindermishandeling is Signs of Safety bruikbaar. Geldt dat ook voor partnergeweld?

'Mensen praten te vaak vaag en globaal: ze spreken van ernstig huiselijk geweld, maar wat is dat dan? Concretisering van het geweld is nodig. Het maakt verschil of een stel schreeuwt, scheldt en elkaar verbaal bedreigt, of dat een man zijn vrouw langdurig mishandelt en haar in het bijzijn van hun kinderen van drie en vijf jaar de keel dichtknijpt. De mate van gevaar verschilt in beide voorbeelden aanzienlijk. Elke situatie moet steeds goed doordacht worden. Zonder veiligheidsplan wordt het moeilijk om verantwoordelijkheid te nemen. Daarom versterkt *Signs of Safety* de veiligheid door netwerken te bouwen. Veiligheid is een werkwoord.

'Verder is het belangrijk dat geweld juridisch veroordeeld wordt. Daarbij zet de professional zijn of haar vakbekwaamheid expliciet in. Ik noem dat *skilfull use of authority*. Dat betekent vragen en doorvragen, verschil van mening bespreken, betrouwbaar en eerlijk zijn en moeilijke beslissingen niet uit de weg gaan. Het is lang niet altijd mogelijk om een gezin bij elkaar te

Veilig opgroeien

De oplossingsgerichte aanpak *Signs of Safety* in jeugdzorg en kinderscherming

Bohn
Stafleu
van Loghum

Andrew Turnell en Steve Edwards

Vul je voor ieder kind apart zo'n formulier in?

'Meestal niet. Het hangt van de situatie af. In een gezin met drie kinderen kun je één formulier gebruiken. Maar het kan ook zijn dat je voor ieder kind apart een formulier opmaakt. Een zestienjarige heeft heel andere zorgen dan een vijfjarige en een baby of peuter is veel kwetsbaarder dan een ouder kind. Je moet dat dus telkens grondig doordenken.'

Hoe bespreek je veiligheid met ouders en kinderen, apart of samen?

'Dat is een belangrijke vraag in iedere situatie waar kindermishandeling of een vermoeden daarvan speelt. Het hangt af van de mate van gevaar. Meestal spreek je eerst ouders en kinderen apart. Vaak breng je ze kort daarop samen, met het formulier op tafel.'

Bij geweld gaat het om de minst vuile oplossing voor een smerig probleem

'Ik was laatst betrokken bij een casus in Stockholm: een maatschappelijk werker kwam daar in een Afrikaans gezin met zes kinderen waar vrij ernstig partnergeweld speelde. Ze begon met afzonderlijke gesprekken, maar werkte al snel met het hele gezin. Samen besloten ze dat de man het huis zou verlaten. Dat had ze niet voor elkaar gekregen wanneer ze met iedereen apart contact had gehouden. Het gaat bij *Signs of Safety* dus niet om het idee "iedereen gaat zichzelf analyseren", maar om het durven stellen van moeilijke vragen en het nemen van beslissingen die de veiligheid van kinderen versterken. Bij het vergroten van veiligheid en het aanboren van kracht is het belangrijk om het netwerk rond het gezin in te zetten. De mensen om het gezin heen functioneren als ondersteuner én als gezaghebbende professional. Zeker bij geweld gaat het om de minst vuile oplossing voor een smerig probleem.'

We hebben in Nederland met wijdvertakte hulp een traditie van apart houden. Dat vergt veel papierwerk en lijkt niet effectief: gescheiden hulp aan kinderen en ouders, plegers, getuigen en slachtoffers. Wat is uw ervaring in Nederland?

'Net als elders in Europa en Australië worstelen jullie met formulieren en procedures, met toenemende (negatieve) aandacht van de media, met angst in organisaties en defensieve praktijken. Wat ik in Nederland waarneem, is dat er een sterk accent ligt op één werker voor elk probleem, zodat iedereen een hulpverlener krijgt. Dan wordt het behoorlijk druk en moeilijk uit te zoeken wie wat doet. Ik had niet van Nederland verwacht dat het zo Amerikaans zou zijn. Soms is het net een Woody Allenscript. Het is immers een Amerikaanse houding: voor elk probleem een aparte therapeut. Verder bestaat er in Nederland geen sterke traditie in werkbegeleiding, intervisie en supervisie in het werk, waardoor iedereen min of meer op zijn eigen wijze praktiseert.'